KAYIP SESLERİN İZİNDE

Emre Aracı

Puccini ile Milano'da bir sabah kahvesi

Yazarımız, opera tarihinin en büyük bestecilerinden biri olan Giacomo Puccini'nin hayattaki tek varisi olan torunu Simonetta Puccini ile geçtiğimiz günlerde bir araya gelip sohbet etti. Halen dedesinin geride bıraktığı tüm mirası yöneten Vakfın başında olan torun Puccini aynı zamanda yazarımızın bu gezisinde kapılarını araladığı, her yıl prestijli bir opera festivaline ev sahipliği de yapan Torre del Lago'daki ünlü evinden de sorumlu.

Kuzey İtalya'yı seller götürürken, camları buğulu iki katlı vagonumuzdan dışarıyı seçmeye çalıştığımız bir sonbahar sabahı, trenimiz bizleri Milano'dan bir belgesel çekimi için Bergamo'ya götürüyor. Objektifimizin lens camından içeri kadar sızarak filmimize de beklenmedik bir sis çökertecek olan bu havada Bergamo şehri ile adları özdeş Donizetti kardeşlerden ve Donizetti Paşa'dan bahsederken aniden çalan cep telefonumdaki bir ses silecek gibi o buğuyu bir anda temizliyor: *"Puccini"* diyor uzaktan gelen ince ses; *"Simonetta Puccini. Sizi yarın sabah 10.30'da Milano'daki Café Zucca'da bekliyor olacağım"*. Donizetti'lerin ruhuna ulaşmaya gayret ederken o anda büyük maestro Puccini'nin torununun telefonun diğer ucunda bizzat sesini duyuyor olmak esasında devir hangi devir olursa olsun bir güce kuvvetle inanmış isek arayışlarımızdaki mucizelerin pek de imkânsız olmadığını bizlere gösteriyor. Milano'da Memet Gün'ün belgesel ekibini ve şahsımı ağırlayan Bagnioli Oteli'nin nazik çalışanları ve Bergamo'da kendi müzik tarihimizin izini sürerken bizlere ellerinden gelen yardımı gösteren Donizetti Vakfı, Müzesi ve Tiyatrosu'nun İtalyan yetkilileri hep o mucizede birer melek gibi karşımızdan akan seller içerisinde yolumuzun önünü açıyorlar. Onların bu olumlu gayreti, değil sadece dünyada, aynı toplumun içerisinde dahi aynı dili konuşsalar da görüşlerin kasten çarpıştırıldığı ve çarpıtıldığı bir ortamda, esasta farklı dilleri konuşan insanlar arasındaki armonik dayanışmanın asaletine örnek oluyor.

Bu hislerle, ertesi sabah verilen saatte, bir asırdır Galleria'daki adresinde hizmet veren ve eski adı Café Campari olan Café Zucca'ya gidiyorum. Burası bir zamanlar Puccini'nin de müdavimi olduğu Milano'nun en köklü kahvelerinden biri. Daha önce de oturup onu andığım bu mekânda torunu ile buluşuyor olmak inanılması güç bir his gibi geliyor. İtalya Kralı II. Vittorio Emanuele'nin adını taşıyan ve Scala Operası Meydanı'nı Milano Katedrali Meydanı'na bağlayan dev bir "Çiçek Pasajı" havasındaki "Galleria" kraliyet İtalya'sının "belle epoque" devrinin belki de bugüne ulaşan en somut simgesi. İçinde ağır adımlarla yürüyen pelerinli ve beyaz eldivenli, tüy şapkalı İtalyan "carabinieri" jandarmaları ise âdeta bu devri canlandıran opera figüranları gibi gelip geçiyorlar önümüzden. Siyah ve uzun pelerinleri uzaktan ***Il Tabarro***'yu hatırlatıyor. Ama benim için gerçek opera Café Zucca'da pencere kenarındaki o küçük masada başlıyor. Beyaz saçlı zarif bir hanım saatine bakıyor. *"Tam 10.30"* diyor. Temsilin başlamasını anons edercesine dakik mülakatımıza başlıyoruz. Perde yavaş yavaş yükseliyor.

Opera librettosu kadar karışık bir veraset hikâyesi

Puccini'nin vârislerinin hikâyesi belki de operalarının konularından çok daha karmaşık; zira Simonetta Puccini, besteci Puccini'nin oğlu Antonio'nun gayrimeşru bir ilişkiden kızı olduğunu ispat edebilmek için on yıllarca uğraşarak, ancak mahkeme kararı sonucu dedesinin vârisi olduğunu ispat etmiş ve onun soyadını alabilmiş. Aşk hayatı yine operalarındaki karakterleri kadar girift olan Puccini'nin zaman zaman torunluğuna adaylığını koyanların çıkması ise İtalya'da artık neredeyse hiç yadırganmayan bir durum olmuş. Ama Simonetta Puccini bütün bu beklenmedik gelişmelere rağmen dedesinin hatırasını korumak ve yaşatmak için büyük bir kişisel gayret gösteriyor. Onun adını ilk olarak 1990'larda *The New York Times*'da çıkan bir haberde okumuştum. Puccini 1924'te 66 yaşında Brüksel'de vefat ettiği zaman bütün mülkü ve büyük serveti vârisleri olarak gözüken eşi Elvira ve oğlu Antonio'ya kalmıştı. Antonio'nun

Aşk hayatı yine operalarındaki karakterleri kadar girift olan Puccini'nin zaman zaman torunluğuna adaylığını koyanların çıkması ise İtalya'da artık neredeyse hiç yadırganmayan bir durum olmuş.

1946'daki vefatından sonra ise veraset önce Antonio'nun karısı Rita, onun 1979'daki vefatından sonra da bekâr kardeşi Baron Livio dell'Anna ve ondan sonra da hayatını paylaştığı uşağına intikal etmişti. 1973'ten sonra İtalyan Aile Kanunu'ndaki değişikliğin sonucu olarak gayrimeşru çocuklara verasetten hak edinme yolu açılınca Antonio'nun Giuseppina Guirimelda adında bir kadından evlilik dışı doğan kızı Simonetta Guirimelda temyiz mahkemesine başvurarak davayı kazanmış ve soyadını da Puccini'ye değiştirmişti. Artık dedesinin kanuni varisi oydu. Dolayısıyla bir sabah kahvesi için karşısına oturduğum 82 yaşındaki bu hanım dedesinin operalarına kahraman olacak kadar dirayetli, mücadeleci ve misyonunda kararlıydı. Puccini'nin Torre del Lago'da en meşhur operalarını bestelediği müze evin sahibi de oydu ve dedesinin sanatına ithafen ve kendi adını verdiği bir de vakıf kurmuştu: Fondazione Simonetta Puccini.

Ama Puccini vârislerinin hikâyesi burada bitmiyordu; operanın konusu daha da çetrefilleşiyordu. Maestro'nun doğumunun 150. yılında ortaya Nadia Manfredi çıkmıştı ve o da Puccini'nin torunu olduğunu ileri sürerek DNA testi yapılması talebiyle mahkemeye başvurmuştu. Manfredi'nin hikâyesi Puccini'nin 1903'te geçirdiği bir trafik kazasından sonra kendisine tutulan bakıcısı Doria Manfredi'nin trajik öyküsüyle ilintiliydi. Puccini'nin eşi Elvira, Doria'yı kocasıyla ilişki kurduğu ithamıyla kovmuş ve o da bu lekeleyici suçlamaya daha fazla dayanamayarak intihar etmiş, intiharından sonra da tamamen suçsuz olduğu ortaya çıkmıştı. Manfredi ailesi Elvira'yı mahkemeye vermiş ama maestro devreye girerek karısını son anda hapsolmaktan kurtarmıştı. Doria Manfredi'nin trajedisi Puccini'yi derinden etkilemişti; ancak bu arada Doria Manfredi'nin kuzeni Giulia Manfredi'nin bir oğlu olmuş ve adı da Puccini'nin babasının ve kanuni oğlunun adı gibi Antonio konmuştu. Maestro bu çocuğa Brüksel'de kendi vefatına kadar düzenli şekilde ödemeleri yapılan maaş bağlatmıştı. Film yapımcısı Paolo Benvenuti ***La Ragazza di Lago*** filminin araştırmalarını yaparken Giulia Manfredi'nin oğlu Antonio'nun kızı Nadia Manfredi'nin evinde sakladığı bir bavulda bütün bu hikâyeyi belgeleyen evraka ulaşmıştı ve karşılaştığı aile fertlerinin Puccini'ye olan benzerlikleri karşısında hayrete düşmüştü. Ancak mahkeme zaman aşımından ötürü Nadia Manfredi'nin DNA testi talebini geri çevirecekti.

Puccini, son operası ***Turandot***'nun librettosuna, efendisine ihanet etmektense intihar etmeyi tercih eden hizmetçi kız Liu karakterini de yerleştirtmişti. Doria Manfredi'nin ruhu, anlaşılan, maestroyu bir türlü rahat bırakmıyordu ve talihin garip bir çizgisi olarak Puccini'nin kendisi, Liu'nun ölüm sahnesinin

aryasını besteledikten sonra vefat etmiş ve son operası da tam bu anda yarım kalmıştı. 25 Nisan 1926'da La Scala'daki prömiyeri idare eden Toscanini yarım kalan müzik sona erdiğinde durarak seyirciye dönmüş ve *"Opera burada bitiyor; Giocomo eserini burada yarım bıraktı. Ölüm sanatın üstüne çıktı"* demiş ve seyirciler de *"Viva Puccini!"* diye tezahürat etmişlerdi. Franco Alfano'nun finali ise ancak bundan sonraki temsillerde oynanmıştı. Puccini'nin hayatı işte böylesine gerçek dünyada inanılması mümkün olmayan garip tesadüflerle, kendi sanatıyla örülmüş hakikatler içeriyordu. Torre del Lago'da bir zamanlar bekçilik yapan Claudio Giovannoni ve oğlu Giacomo Giovannoni de fiziksel benzerlikleriyle Puccini'nin oğlu ve torunu olduklarına, bazı çevre sakinleriyle birlikte, inananlar arasında olmuşlar; ama onların da DNA testi talebi bir yere varamamış. Artık etrafımdan geçenleri Puccini'ye benzeteceğim endişesiyle daha fazla çevreme bakınmadan karşımda oturan kanuni varisi olan torunu Simonetta Puccini'ye bana vakit ayırdığı için teşekkür ederek sorularıma başlıyorum.

Puccini'yi evinden koparan fabrika

"Ülkenizdeki deprem beni çok üzdü; ne büyük bir trajedi" diye sözlerine başlıyor Simonetta Puccini, Van'da şu yakınlarda yaşanan büyük felaketi kastederek. Sonra kurduğu vakıftan bahsediyor. Akrabalarıyla 20 senedir hukuki bir süreçte takılı kaldığı için önce Casa Verdi'de bir Puccini Araştırmaları Enstitüsü kurulduğunu, ancak davayı kazanıp Torre del Lago'daki evi ve başka Puccini mülklerini üzerine alınca, hâlâ aktif olan Puccini Evleri Dostları Derneği'ni oluşturduğunu ve bütün bunları koordine eden Simonetta Puccini Vakfı'nı 2005'te hayata geçirdiğini anlatıyor. *"Torre del Lago'ya gidince göreceksiniz ki en son dedemin iki piyanosunu restore ettik. Artık çok güzel tınlıyorlar, konserler düzenliyoruz. En fazla 20, 30 kişilik küçük, ama çok etkileyici konserler bunlar. Orada küçük mütevazı bir müze var. Çok lüks bir ev değil, ama bahçesi bir harika. Yaşayan bir ev. Puccini, biliyorsunuz o evde gömülü. Her şey otantik. İnsanlar Puccini'nin hâlâ orada yaşadığını hissettiklerini söylüyorlar; evinde oturup, sigarasını içtiğini. En çok insanların evin yaşadığına dair bu gözlemleri beni mutlu ediyor"*. Orada oturup oturmadığını soruyorum. Bunun üzerine, *"Hayır"* diyor, *"Ben Viareggio'da oturuyorum. Dedemin vefatından sonra orada kimse oturmadı. Sadece bir bekçi var. Ve bir de kedi"*. Gülmeye başlıyor. *"Çok güzel bir kedimiz var, onunla da tanışacaksınız. Adı Doretta. Ama evde kimse yaşamıyor; orası bir anıt mezar. Şimdi evin birinci katını restore ettirmek ve halka açmak niyetindeyim. Dedem 1921'de ayrıldığından beri kimse oraya dokunmadı"*.

"Dedeniz neden Torre del Lago'dan ayrılmak zorunda kaldı? Sanırım gürültü yüzünden, öyle değil mi?" diye soruyorum. *"Burada Puccini'nin çok önemli bir yanı ortaya çıkıyor. Puccini ekolojiye çok önem verirdi. Tabiatı çok severdi. Bilhassa Torre del Lago'yu, gölü. Nitekim o fabrika yüzünden oradan ayrılmak zorunda kaldığında çok üzülmüştü. Buraya*

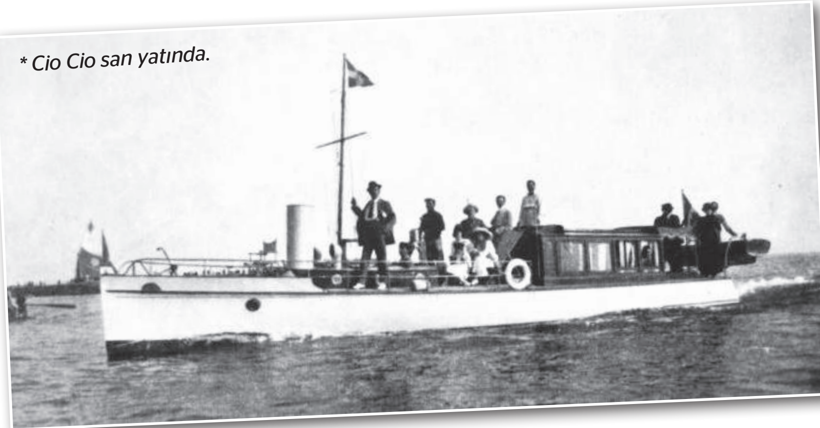

bir elektrik santrali kurdular ve santral gölün dibinden çıkartılan turba yosunu ile işliyordu. Gürültü, koku, dedemin bütün huzurunu kaçırdı ve o da çok sevdiği evinden ayrılmak zorunda kaldı". Simonetta Puccini'nin bu sözleri üzerine, artık ***Manon Lescaut, La Bohème, Tosca*** ve ***Madama Butterfly*** gibi şaheserlerini, burada bulduğu ilhamla kaleme aldığı bir ortamdan Puccini bile böylesine vahşi bir şekilde uzaklaştırılmışsa, insan hırsının dar görüşlülüğüne hiç bir zaman şaşırmamak gerekir diye kendi kendime düşünüyorum.

Hatta Maestro'nun, librettisti Renato Simoni'ye 23 Temmuz 1921'de bu konuda yazdığı bir protesto mektubu gözüme çarpıyor ve içim parçalanıyor: *"Torre del Lago'dan sonsuza dek ayrılmak zorunda kalacağım. Sen de, bütün dünya da biliyor burada ne kadar çok eser ürettiğimi. Şimdi bu yaşlı halimde buradan ayrılmak zorunda kalırsam çok üzüleceğim; bana daha saygı göstermeleri gerekirdi".*

"1921'de Viareggio'ya taşınmak zorunda kaldı, ama kalbi Torre del Lago'da kaldı" diye ekliyor Simonetta Puccini ve sözüne şöyle devam ediyor: *"Bu bölge savaştan sonra da çok bozuldu; ben de kurtarmak için elimden geleni yapıyorum. Hatta bölgenin güzelliğine katkıda bulunanlar için yeni bir ödül vermeye başladık. Adını da 'Giacomo Puccini Tabiat ve Çevre Ödülü' koyduk. Daha çok yeni; geçtiğimiz 7 Nisan'da ilk ödül verildi; çevreyi koruyan yerel bir derneğe. Çünkü göl ölüyor ve şimdiki halini görseydi Puccini gerçekten çok üzülürdü. Puccini, Torre del Lago'ya ilk olarak 1891'de geldi. Burada eski bir kule vardı ve geldiği ilk yaz o kulede yaşadı; çünkü çok az parası vardı. Ardından Milano'da Via Solferino'da yaşadı. Daha sonra, yazları Torre del Lago'ya gelmeye devam etti; hayatı ve işi açısından burasının onun için büyük önemi vardı. Manon Lescaut'dan Il Trittico'ya kadar bütün operalarını bu bölgede besteledi. Göl kenarındaki o hayat, ambiyans onu çok etkiledi. Balıkçılar, burada yaşayan avcılar, ressamlar hep arkadaşıydı. Bu yüzden vefatından sonra babam dedemi o eve gömmeye karar verdi".*

Sohbetimiz Puccini'nin kişiliğine yöneliyor. *"Dedemin müziği kadar hayatı da enteresandı. Modern bir insandı; yeni icatlara meraklıydı. Arabalar, tekneler; eminim uçaklara da ilgi duyardı. Geleneğe bağlı olmakla birlikte müzikte yeni arayışlar içerisindeydi. Biliyorsunuz geçmişi beş nesil geriye giden müzisyen bir aileden geliyordu. Neşeliydi, şakacıydı; ama çok çalışkandı. Onun her operasını sevmekle birlikte bilhassa* ***La Fanciulla del West*** *ve* ***La Rondine*** *favorilerim arasında. Çünkü bunlar çok az oynanan operaları". "Dedenizin operaları Türkiye'de de çok popüler, bunu biliyor muydunuz?"* diye soruyorum. *"Öyle mi? Gerçekten mi?"* diye hayret edermişçesine bana bakıyor. *"Hatta 1941'de Ankara Devlet Konservatuvarı öğrencileri Carl Ebert'in rejisörlüğünde Madama Butterfly'ı sahnelemişlerdi"* diye ekliyor ve çantamdan, kendi dedem Sabri Soran'ın kütüphanesinde çocukken bularak sakladığım, üzerinde "Fiatı

* Cio Cio san yatında.

* Sürat motorunda.

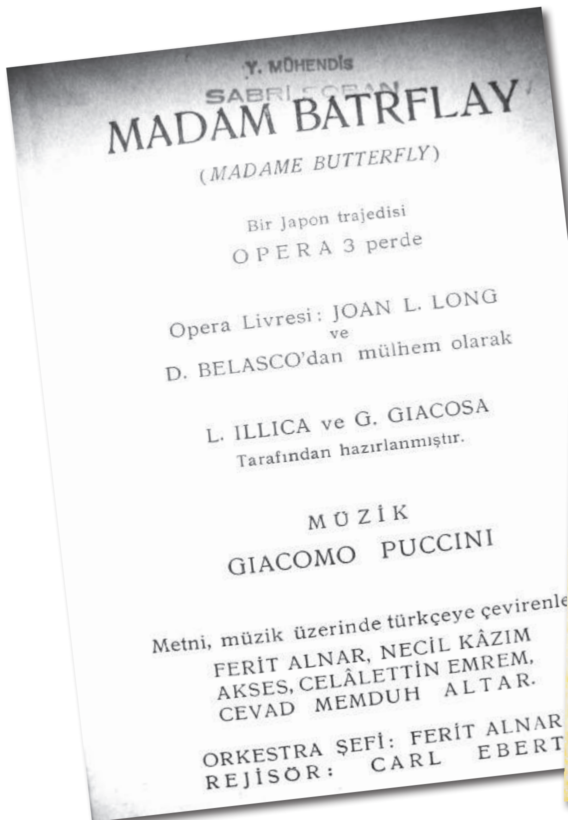
Torre del Lago aynı zamanda onu sanatının yanısıra insan olarak yakından tanımamızı da sağlıyor; papyonlar, tweed ceketler, İngiliz kesimi gösterişli takım elbiselerle etrafta Puccini'yi birbirinden şık kılıklarda gösteren yağlıboya tablolar, eski fotoğraflar, elinden düşmeyen sigarasıyla hayatın sunduğu eğlencelere düşkün bir kişiliğin bu eve hâkim olduğunu bize gösteriyor.

30 kuruş" yazan, saman kâğıdına basılmış küçük bir kitapçık çıkartıyorum. ***"Madam Batrflay"*** operasının Ferit Alnar, Necil Kâzım Akses, Celâlettin Emrem ve Cevad Memduh Altar tarafından Türkçeye çevrilen librettosu. Simonetta Puccini eline aldığı bu sararmış kitapçığa uzun uzun bakıyor ve hikâyesini de öğrendikten sonra *"Ne harika! Ne kıymetli!"* diyor. Latin harfleriyle yazılı Türkçe onu şaşırtıyor. 1928'de Atatürk'ün harf devrimiyle alfabenin değiştiğini söyleyince, *"Biliyorum, Kemal Atatürk, çok büyük bir insandı"* diyor.

Tanırdım Leyla Gencer'i

Dedesinin operasının Türkçe dilinde söylenmiş olduğunu düşünmek onu şaşırtmaya devam ediyor. Türk opera tarihi açılınca konumuz Milano'da doğal olarak Leyla Gencer'e geliyor. *"Tanırdım Gencer'i"* diyor Simonetta Puccini; *"müthiş bir sanatçı ve çok da iyi bir hocaydı. Milano'da çok sevilirdi. Biz ona Leyla Gentser deriz"* diyor ve bilhassa "c" sesini "ts"ye çevirerek adını telaffuz etmeye devam ediyor. Türkiye'ye hiç gelip gelmediğini soruyorum Simonetta Puccini'ye. *"Hiç gitmedim"* diyor. *"Peki, gelmek ister misiniz?"* diye soruyorum. *"Gelmek isterim tabii. Gerçi çok yoğunum, ama tabii davet olursa neden gelmeyeyim"* diyor. Dedesinin Türkiye'ye ilgisi olup olmadığını, hiç gidip gitmediğini ve yazışmalarında bu konuda bir referans, mektup bulunup bulunmadığını soruyorum. Bilgisi olmadığını söylüyor.

Ama konu mektuptan açılmışken, Puccini'nin torunu olduğu için kendisine çok mektup gelip gelmediğini merak ettiğimi

Y. MÜHENDİS
SABRİ
MADAM BATRFLAY
(MADAME BUTTERFLY)
Bir Japon trajedisi
OPERA 3 perde

Opera Livresi: JOAN L. LONG
ve
D. BELASCO'dan mülhem olarak

L. ILLICA ve G. GIACOSA
Tarafından hazırlanmıştır.

MÜZİK
GIACOMO PUCCINI

Metni, müzik üzerinde türkçeye çevirenle[r]
FERİT ALNAR, NECİL KÂZIM
AKSES, CELÂLETTİN EMREM,
CEVAD MEMDUH ALTAR.

ORKESTRA ŞEFİ: FERİT ALNAR
REJİSÖR: CARL EBERT

ŞAHISLAR

ÇO-ÇO-SAN, (Batrflay diye tanınmış bir Japon dansözü)	SOPRANO	Mesude ÇAĞLAYAN
SUZUKİ, (Ço-Ço-San'ın hizmetçisi)	ALTO	Necdet DEMİR
KATE PİNKERTON	ALTO	Neriman SAN
F. B. PINKERTON (Bir Amerikalı bahriye teğmeni)	TENOR	Aydın GÜN
SHARPLESS (Amerikanın Nagazaki Konsolosu)	BARİTON	Süleyman TAMER
GORO NAKODO	TENOR	Nuri TURKAN
PRENS YAMADORİ	BARİTON	Orhan GÜNEK
BONZO AMCA (Bir rahip)	BARİTON	N. Şevket TAŞKIRAN
YAKUSİDE (Ço-Ço-San'ın dayısı)	TENOR	Nevzat KARATEKİN
İMPARATORLUK KOMİSERİ	BAS	Ruhi SU
NİKÂH MEMURU	BAS	Muammer ESİ
ÇO-ÇO-SAN'IN ANNESİ	SOPRANO	Hikmet SORKUN
» » » TEYZESİ	MEZZO-SOPRANO	Rejhan ALAN
» » » KUZİNİ	SOPRANO	Nimet GÖKSEL
KEDER (Ço-Ço-San'ın çocuğu)		Hikmet TAMER
AHÇI		Ragıp HAYKIR
UŞAK		Ulvi URAZ

ÇO-ÇO-SAN'IN ARKADAŞLARI ve AKRABALARI (Devlet Konservatuvarı korosu)

KOROYU HAZIRLIYAN . . . . . George MARKOWITZ
KORREPETİSYON . . . . George MARKOWITZ
DEKOR ve KOSTÜMLERİ ÇİZEN . Turgut ZAİM, Arif KAPTAN, Tarık SEVENER
KOSTÜMLERİ YAPAN . Gültekin ALDEMİR, Memduh A[illegible]IN
TEKNİK TERTİBAT . . . . Hâmi UYBADIN

Dekor ve Kostümler Devlet Konservatuvarı atelyelerinde yapılmıştır.

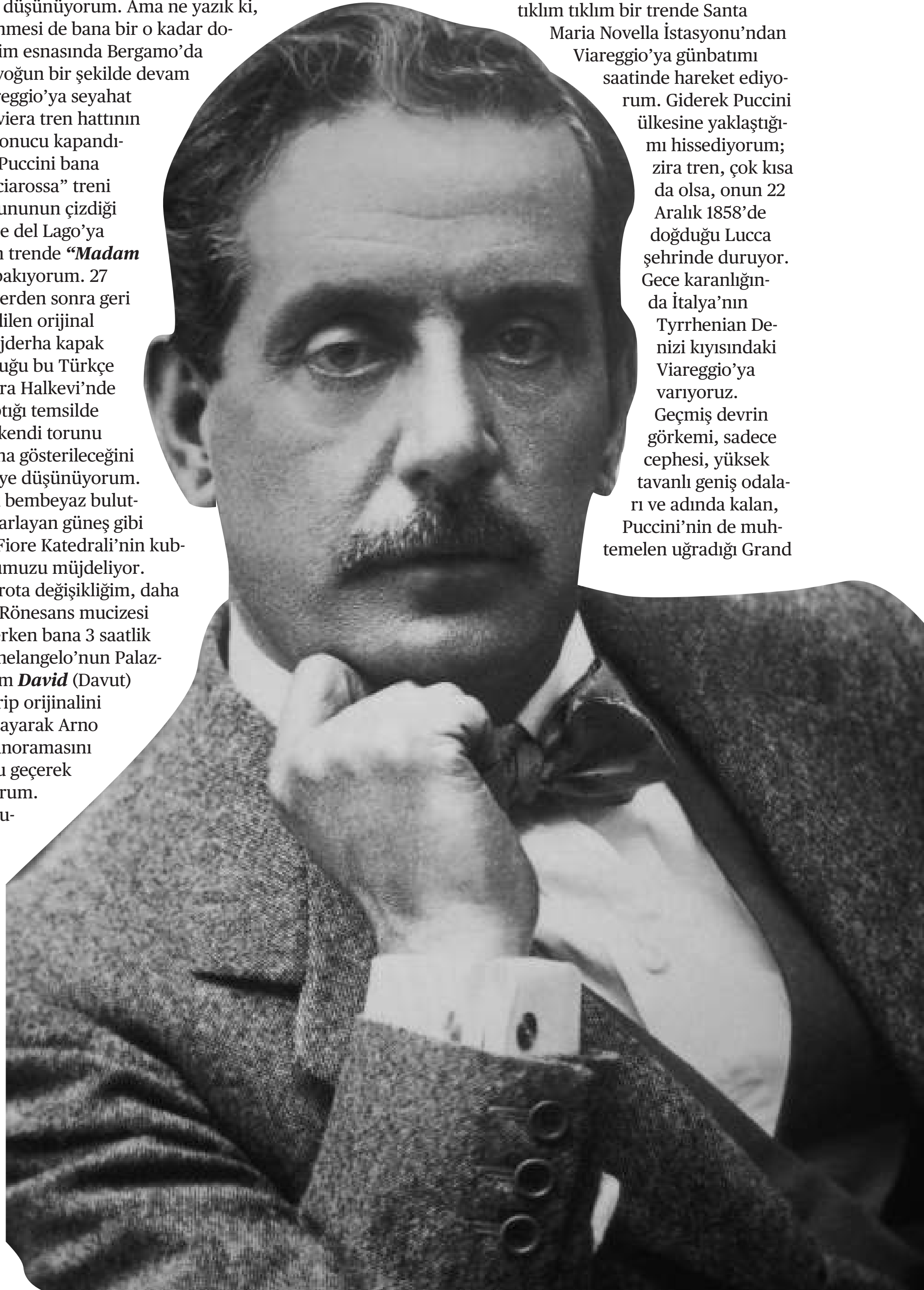
soruyorum. *"Bana devamlı yazarlar ve bilhassa dedemin imzası hakkında. Puccini Madama Butterfly'ı İtalya kraliçesine ithaf etmişti ve matbu notanın ilk baskısında dedemin el yazması imzasının bir kopyasını aynen basmışlardı. Bazen bunu bulan insanlar bana elimizde Puccini'nin orijinal imzası var diye yazıyorlar, ama tabii bunlar orijinal değil. Bir defasında da Chicago'da yaşayan bir Rus hanımdan bir mektup aldım; babası bir zamanlar Bakü Operası'nın başındaymış ve Puccini hayranıymış, ancak komünizm zamanında Manon Lescaut'yu sahnelemek istediği için görevinden olmuş. Hanım şimdi Manon Lescaut'nun orijinal el yazmasını görmek üzere İtalya'ya gelmek istiyormuş. Dokunaklı bir hikâye değil mi?"*

Hem de ne dokunaklı, diye düşünüyorum. Ama ne yazık ki, kısıtlı vaktimizin çabucak tükenmesi de bana bir o kadar dokunuyor. Bir gün önce bizi çekim esnasında Bergamo'da zorlayan yağmurun akşam da yoğun bir şekilde devam etmesi sonucu Milano'dan Viareggio'ya seyahat edeceğim Cenova'dan geçen riviera tren hattının sel baskını ve toprak kayması sonucu kapandığını öğreniyoruz ve Simonetta Puccini bana Floransa üzerinden hızlı "Frecciarossa" treni ile gitmemi tavsiye ediyor. Torununun çizdiği rotayla, Puccini'nin villası Torre del Lago'ya Milano'dan bir ok gibi giderken trende ***"Madam Batrflay"*** librettosuna tekrar bakıyorum. 27 Şubat 1904'teki fiyasko prömiyerden sonra geri çekilerek çoğu nüshası imha edilen orijinal Ricordi partisyonundaki aynı ejderha kapak desenin birebir kullanılmış olduğu bu Türkçe librettoyu dedem 1941'de Ankara Halkevi'nde Carl Ebert'in rejisörlüğünü yaptığı temsilde cebinde taşırken, gün gelip de kendi torunu tarafından bestecisinin torununa gösterileceğini bilse, acaba neler hissederdi diye düşünüyorum. Tarihin bu organik kaderi artık bembeyaz bulutlar arasından masmavi gökte parlayan güneş gibi içimi ısıtırken Santa Maria del Fiore Katedrali'nin kubbesi Floransa'ya varmış olduğumuzu müjdeliyor.

Hesapta olmayan mecburi rota değişikliğim, daha önce hiç ziyaret etmediğim bu Rönesans mucizesi şehirde tren değiştirmeyi beklerken bana 3 saatlik sürpriz bir zaman tanıyor. Michelangelo'nun Palazzo della Signoria'daki muhteşem ***David*** (Davut) heykeli kopyasına selamımı verip orijinalini görmeyi başka bir ziyarete saklayarak Arno Irmağı'nı kucaklayan şehrin panoramasını görmek üzere Ponte Vecchio'yu geçerek Bardini Bahçeleri'ne tırmanıyorum. Şehre hâkim, tek başıma oturduğum banktan çan seslerinin armonisinin yükseldiği karşımdaki bu manzara bana E.M. Forster'ın yakınlarda üzerine bir yazı yayımladığım ***A Room With a View*** (Manzaralı Oda) romanını ve bu romanın Puccini'nin lirik müziğiyle örülü klasik ***Merchant Ivory*** adlı film adaptasyonunu hatırlatıyor. Sabahında bestecisinin torunuyla buluştuğum bu özel günde Floransa panoramasına bakarken Lucy Honeychurch'u ve George Emerson'ı *"O mio babbino caro"* aryasının tınıları arasında Bardini Bahçeleri'nde düşünüyorum. Onların aşklarının, Puccini operalarının trajik finallerinin aksine, romanda birliktelikle sonuçlanmış olmasının bana bu manzaraya tesadüfen, muhtemelen Forster'ın gücüyle, düştüğüm o anda ne kadar umut verdiğini fark ediyorum.

Viareggio'ya varış

Yoğun bir günün fiziksel yorgunluğundan öte içimde artan manevi elektrik yükünün coşkusuyla, tıklım tıklım bir trende Santa Maria Novella İstasyonu'ndan Viareggio'ya günbatımı saatinde hareket ediyorum. Giderek Puccini ülkesine yaklaştığımı hissediyorum; zira tren, çok kısa da olsa, onun 22 Aralık 1858'de doğduğu Lucca şehrinde duruyor. Gece karanlığında İtalya'nın Tyrrhenian Denizi kıyısındaki Viareggio'ya varıyoruz. Geçmiş devrin görkemi, sadece cephesi, yüksek tavanlı geniş odaları ve adında kalan, Puccini'nin de muhtemelen uğradığı Grand

Hotel Royal'in 326 numaralı odasının balkonundan karanlıkta şiddetli dalgaların sesini işitirken ve pencereme vuran liman fenerinin solgun ışığında bu kıyıdan az bir mesafe yukarda, aynı sularda, benzer fırtınalı bir havada, İngiliz romantik şair Shelley'nin teknesinin battığı ve cebinde Keats'in bir şiiriyle 29 yaşında dünyadan ayrıldığı o trajik anı düşünüyorum. Neden bu romantik ruhlar hep böyle genç gidiyorlar? Balkonda gece vakti öylece dururken ***To a Skylark*** şiirinin ilk kıtası aklıma geliyor:

Hail to thee, blithe spirit!
Bird thou never wert -
That from heaven or near it
Pourest thy full heart
In profuse strains of unpremeditated art.

...

Selamlar olsun sana, tasasız can!
Kuş ta olsan hiçbir zaman olmayan -
Ne cennetten ne de onun yakınından
Geniş kalbini savurgan gerginleşmelerin içinde akıtan
Önceden tasarlanmamış sanattan.
(Tercüme: Vehbi Taşar)

Sabah alacakaranlık gün doğuşunda mavi pembe göğe ve kırılan dalgaların beyaz köpüğüne bakarken, Puccini diyarında onu "Cio Cio san" adını verdiği buharlı yatıyla bu kıyıları dolaşıyor gibi görüyorum; bu defa *"Un bel di vedremo"*, bu güzel sabahın karşımdaki uçsuz bucaksız deniz manzarasına hayalimde eşlik ediyor. Ama nafile bekliyorum, ufukta gelen yok ki! Tek başıma otelimden çıkıyorum. Viareggio promenadındaki sabah yürüyüşüm, bu kasabanın, maestro'nun hatırası ile artık ölümsüz bir birliktelik kurduğunu gösteriyor; Piazza Giacomo Puccini'nin hemen köşesinde Torre del Lago'dan mecburen taşınmak zorunda kaldığı zaman inşa ettirdiği görkemli villası göze çarpıyor. Puccini bu evde ***Turandot***'yu bestelemiş, ama burası halka açık değil; zaten dışarıdan da terk edilmiş gibi duruyor.

Nihayet randevu saati gelip çatıyor ve Viareggio'ya arabayla 20 dakika mesafedeki Torre del Lago'ya doğru yola çıkıyorum; daha doğrusu Puccini'nin adının da sonradan verildiği "Torre del Lago Puccini" köyüne. Arabam Massacuiccoli Gölü'nün kenarına geliyor; küçük bir meydanda duruyoruz. Gölün sol tarafında devasa bir demir yığını beni şaşırtıyor; acaba maestro'yu bu cennet mekânından kaçırtan fabrikanın enkazı bu mu, diye düşünüyorum. Sonra bunun her sene Puccini Festivali'nin yapıldığı açıkhava sahnesinin tribünleri olduğunu fark ediyorum. Şüphesiz maestro'nun yaşadığı, ilham bulduğu gölün kenarında oturup opera izlemek çok etkileyici, ama bu sakalet numunesinin çevre estetiğine verdiği zarar inanılır gibi değil. Üstelik Puccini'nin bu küçük meydanın ortasına dikilmiş Al Capone havasındaki bronz heykelinin bakışlarından, özel dünyasına yapılmış olan bu ihlali hiç de tasvip etmediğini hissediyorum.

Sırtımı göle verip meşhur villaya dönüyorum, ancak önünde palmiye ağaçlarıyla resimlerini gördüğüm, bir gün önce Simonetta Puccini'den dinlediğim maestro'nun bu müze evi, dışarıdan baktığımda ne yazık ki kendini benden saklıyor. Evin dışı tamamen tadilatta olduğu için paket edilmiş dev bir kutu gibi karşımda duruyor. Ne büyük bir hayal kırıklığı... Kapıdaki İtalyanca yazıda ise inşaattan ötürü çevreye verilen rahatsızlıktan dolayı özür dilenirken Puccini'nin villasının eski ihtişamına geri döndü-

* Yazarımız, Torre del Lago'da Puccini'nin Müze Evi önünde.

* Viareggio'daki Puccini Villası.

Binbir Gece Masalları'na dayalı Turandot'nun "Turan'ın kızı" anlamına geldiğini öğreniyorum; bir başka kaynakta da "Türk kızı" yazıyor. Simonetta Puccini'ye Milano'da dedesinin Türk konularına ilgisi olup olmadığını sorarken bu bağlantıyı nasıl da fark etmediğimi düşünüyorum.

rülmekte olduğu belirtiliyor. Çekiç gürültüleri, matkap sesleri; anlaşılan maestro bana Torre del Lago'dan ayrılma sebeplerini hissettirmek istiyor. Ama dışarıda kalan bütün bu endişeler evin avlusunda beni karşılayan Doretta'nın oyunbaz davranışlarıyla bir anda yüzüme tebessüm getiriyor. Üstelik Doretta'nın evi tek başıma gezerken bir odadan diğerine koşarak bana arkadaşlık edeceğinden ise o an daha habersizim; Simonetta Puccini'nin bu afacan kedisi, ***La Rondine***'den adını aldığı *"Chi il bel sogno di Doretta"* aryasını hatırlatıyor. Bir rüyada görülen ve gerçek aşkın ne olduğunu anlatan Prunier'nin piyanoda çaldığı o güzel şarkısı beni tekrar ***A Room With a View*** filmine götürüyor; ama bu defa içinde durduğum manzaralı oda, hiç değişmemiş bir mabed gibi sahibini bekleyen, havasında hâlâ tütün kokusu hissedilen, verandaya bakan büyük camekân kapısından ebediyete uzanan bir yol gibi ziyaretçisini kucaklayıp götüren, Giacomo Puccini'nin dehasının piyano başında sabahın erken saatlerine kadar parladığı, fotoğraflarda ne de çok gördüğüm, o muhteşem çalışma odası...

O fotoğraf karesinin bir parçasına adım atmışken, Prunier'nin sonunu getiremediği aşk şarkısına insan böyle bir ortamda kendi hayalinde ne finaller yazar, diye düşünüyor ve o şarkıdaki gibi, içimde duymamı sağladığı aynı hislerle hayatın pırıldayan mükâfatlarının izinde beni ta buralara getiren Giacomo'ya içimden teşekkür ediyorum. Bu duygular eşliğinde şuurumdaki müzik ise, bu odada kimbilir hangi dumanaltı gecede çıtır çıtır yanan şöminenin yanında mum ışıkları titreyen August Förster konsol piyanosunun başında yaratıldı diye düşündüğüm ***La Rondine***'nin aşkı doruğa çıkartan *"Bevo al tuo fresco sorriso"* kuartetine dönüyor. Puccini gerçekten de yarattığı dâhiyane melodiler ve kontrpuanlarla nasıl da insan ruhunun en derinliklerinde çağlayan o şelâleleri, kayaları yarıp da çıkan kaynak suyu gibi, gözlerimizin pınarına taşımayı başarabiliyor bir anda. Ona gerçekten de Tanrı'nın küçük parmağı değmiş; insan bunu Torre del Lago'nun yaşayan havasında çok daha iyi anlıyor. Torre del Lago aynı zamanda onu sanatının yanısıra insan olarak yakından tanımamızı da sağlıyor; papyonlar, tweed ceketler, İngiliz kesimi gösterişli takım elbiselerle etrafta Puccini'yi birbirinden şık kılıklarda gösteren yağlıboya tablolar, eski fotoğraflar, elinden düşmeyen sigarasıyla hayatın sunduğu eğlencelere düşkün bir kişiliğin bu eve hâkim olduğunu bize gösteriyor. Bir dolap dolusu av tüfeği ve avcı kılıkları, onun Massacuiccoli Gölü'nde sık sık çıktığı ve en çok hoşuna giden rekreasyon olarak ördek avcılığına olan tutkusunu gözümüzün önünde canlandırıyor. Maestro bununla birlikte hızlı arabalara

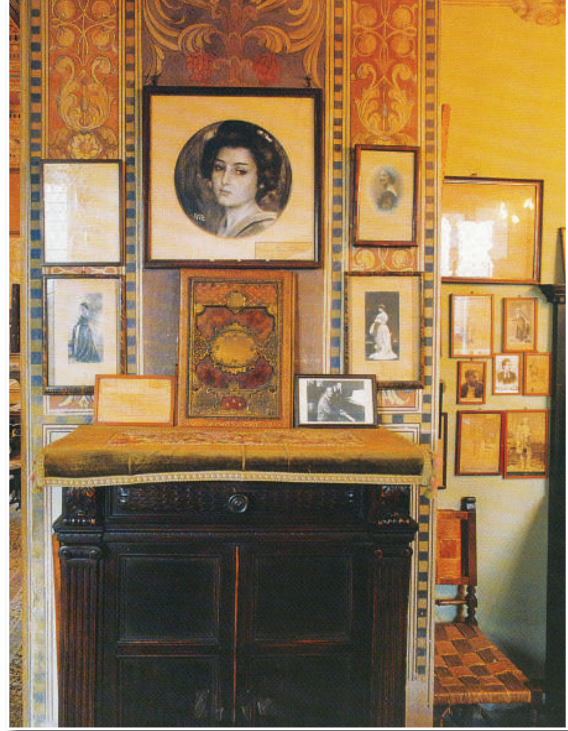
ve süratli deniz motorlarına da aşırı düşkündü.

Evdeki bu bohem hayat bir anda yerini kutsal bir tapınak havasına bırakıyor. Tüfekleriyle piyanosu arasındaki odada Tosca'nın sunağı gibi bir şapel karşınıza çıkıyor. İşte burası, yüce Puccini'nin ebedi istirahatgâhı. Oğlu Antonio'nun kararıyla, maestro, evinin içinde şapele çevrilen bu odada gömülü. Onunla birlikte karısı Elvira, oğlu Antonio ve onun karısı Rita da burada gömülüler. İlk defa böyle bir aile mezarına rast geliyorum. Evlerinde gömülü besteciler biliyorum, Sibelius örneğin; ama onun mezarı evinin bahçesinde. O sırada Puccini'nin ilk operası ***Le Villi***'den *"Torna ai felici di"* aryası duyulmaya başlıyor, ama bu defa şuurumda değil; evin kapalı devre müzik sisteminde çeşitli Puccini besteleri çalarken bir anda tesadüf tek başıma şapele girince bu arya duyuluyor. Çocukluğun eski güzel günleri gözümün önüne geliyor; giden çoktan gitmiş, ama geriye kalan notalar şu şapelde yatan insanın bizimle hâlâ konuştuğunu, müziğiyle kulağımıza fısıldayarak, hayatımıza, düşüncelerimize, hislerimize yön verdiğini göstermiyor mu?

Bu beklenmedik kabir ziyareti, içime çok büyük bir huzur getiriyor. Onunla aynı günde doğmuş olmayı her zaman talihli bir onur kabul ettiğim Puccini'nin müziğine olan düşkünlüğümden ötürü adını sıkça andığım röportajlarımdan bir tanesinden sonra "Puccini operaları" yerine yanlış deşifreden ötürü "Çin operaları"na olan tutkumun manşet olduğunu hatırlıyorum bir anda. Bu düşünce bana Puccini'nin Çin operası ***Turandot***'yu anımsatıyor. Ve bu tesadüfler silsilesinde bir bilmecenin saklı olduğunu düşünüyorum. ***Binbir Gece Masalları***'na dayalı ***Turandot***'nun "Turan'ın kızı" anlamına geldiğini öğreniyorum; bir başka kaynakta da "Türk kızı" yazıyor. Simonetta Puccini'ye Milano'da dedesinin Türk konularına ilgisi olup olmadığını sorarken bu bağlantıyı nasıl da fark etmediğimi düşünüyorum. Ama Torre del Lago'nun duvarlarında asılı, Neslişah Sultan'ın da evinde gördüğüm, geleneksel Türk motifi olan karanfil desenli koyu kırmızı panoların nereden geldiği sorusuna da yanıt bulamıyorum. Bunlar da ***Turandot***'nun bilmecesi gibi çözülmeyi bekleyecek anlaşılan. Zaman nasıl hızla akıp gitmiş bile. Kısıtlı vaktimde Londra uçağımı yakalayacağım Pisa şehrinin boynu bükük kulesi gibi Torre del Lago'dan mecburen telaşla ayrılmadan önce bahçe kapısında asılı, Puccini Villası'nın eski ihtişamına geri döndürülmekte olduğunu belirten yazıya son bir defa bakıyorum. Oraya şöyle bir not düşmek istiyorum: *"Bu eşikten adım attığınız zaman sizin ruhunuz da eski ihtişamına geri dönecek".* **A**

YARARLI İNTERNET SİTELERİ

http://www.giacomopuccini.it/
http://www.fondazionesimonettapuccini.it/

** Torre del Lago'daki Puccini Villası'nda besteciye dostları tarafından armağan edilen çok sayıda tablo muhafaza ediliyor.*